

16.11.2013

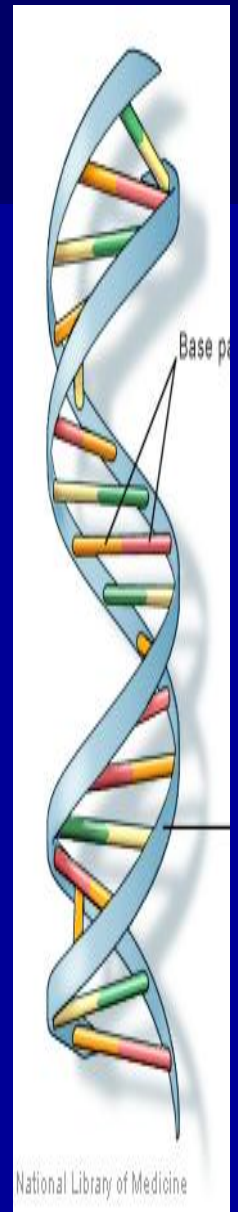
Problemy bioetyczne ingerencji medycznych zaburzających genetyczne i epigenetyczne uwarunkowania rozwoju człowieka

Alina T. Midro

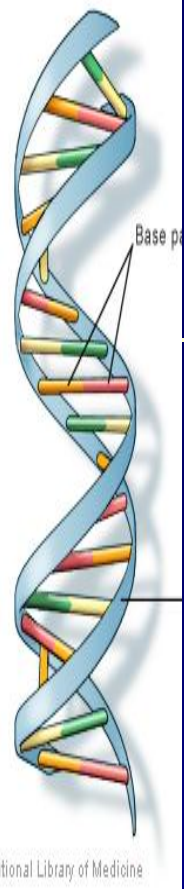
Zakład Genetyki Klinicznej

Uniwersytet Medyczny

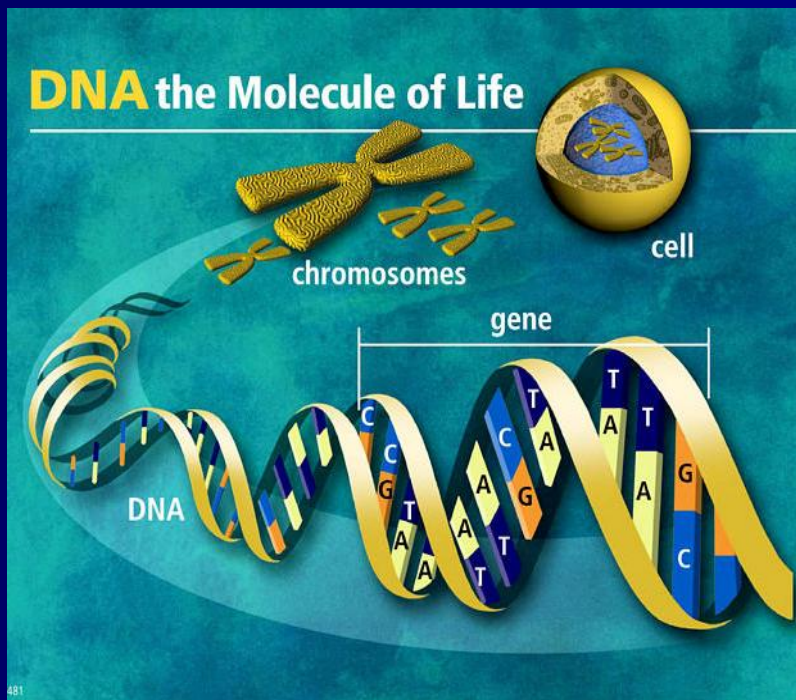
w Białymstoku

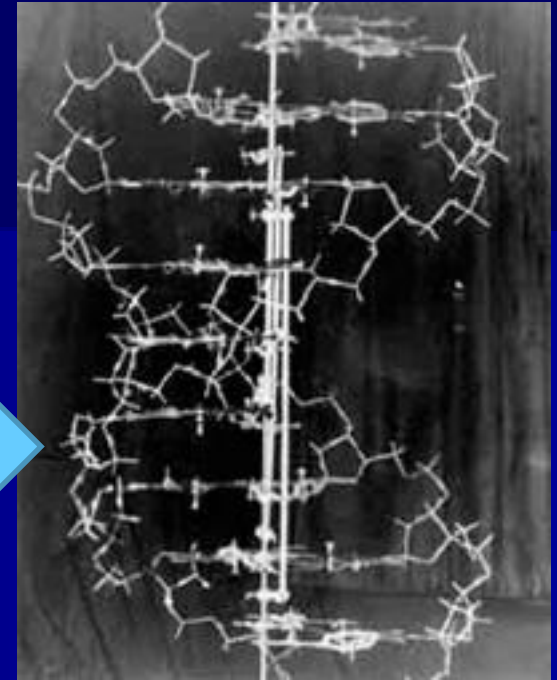
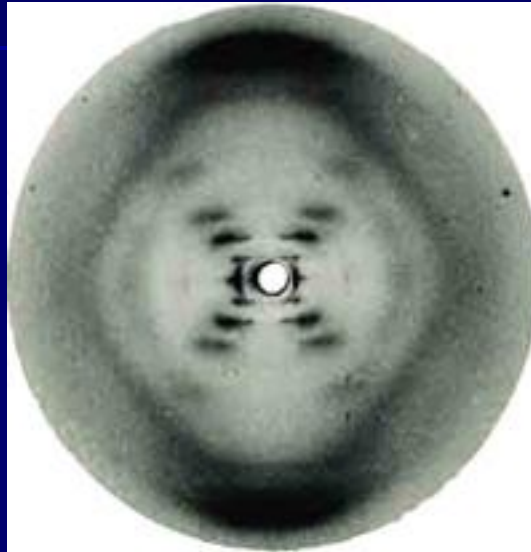
DNA ---molekuła życia

tional Library of Medicine

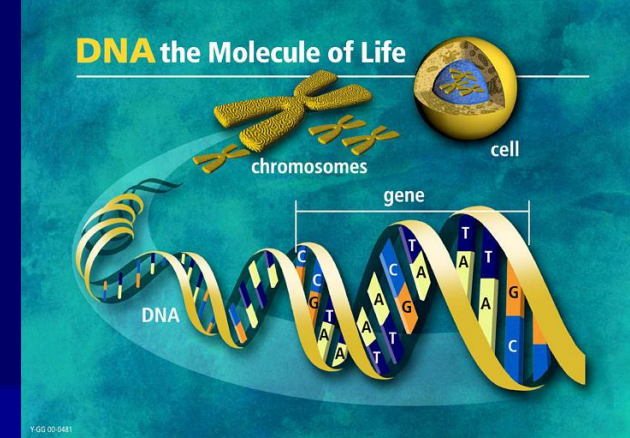
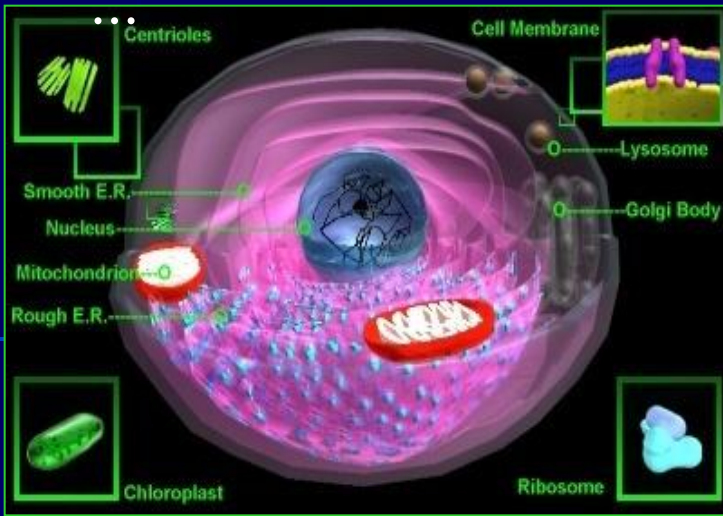

- *Molekuła życia* została nazwana cząsteczka kwasu **dezoksyrybo - nukleinowego (DNA)**, w której zawarta jest informacja o strukturze i rozwoju organizmu
- (**nukleotydy – jak literki pisma to baza danych**)

Rosalind Franklin's original X-ray diffraction photo revealed the physical structure of DNA.
OREGON STATE UNIVERSITY LIBRARIES SPECIAL COLLECTIONS

In 1953, Watson and Crick created their historic model of the shape of DNA: the double helix.
COLD SPRING HARBOR LABORATORY ARCHIVES

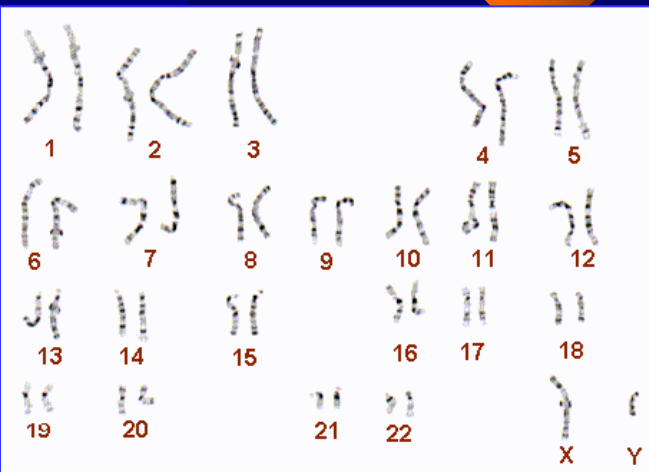

- Skrócone nici DNA są w **każdej** komórce , w których jest **jądro komórkowe i mitochondria**.
- W nich znajdują się **jest cała informacja genetyczna odpowiednio upakowana tworząc indywidualny genom**

Gdzie są geny? cd.

Materiał genetyczny formujący się podczas podziału komórki to chromosomy (23 pary) i tworzy karyotyp

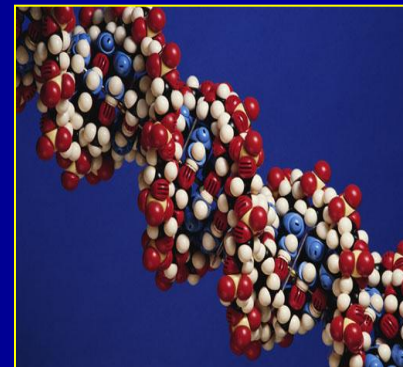
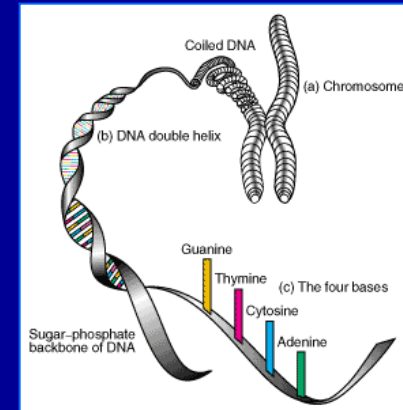
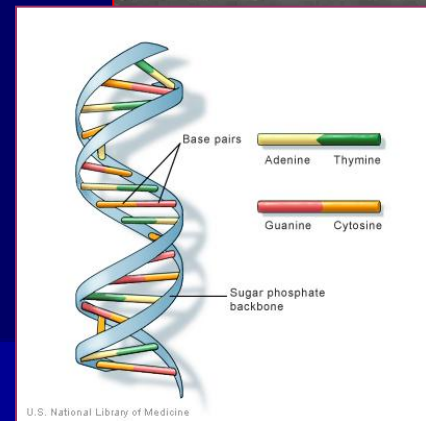
Z informacji zawartej w GENACH tworzących genom

czyli na planie zapisanym w DNA
są budowane

wszelkie struktury białkowe,
narządy, ciało człowieka
i determinanty jego funkcjonowania

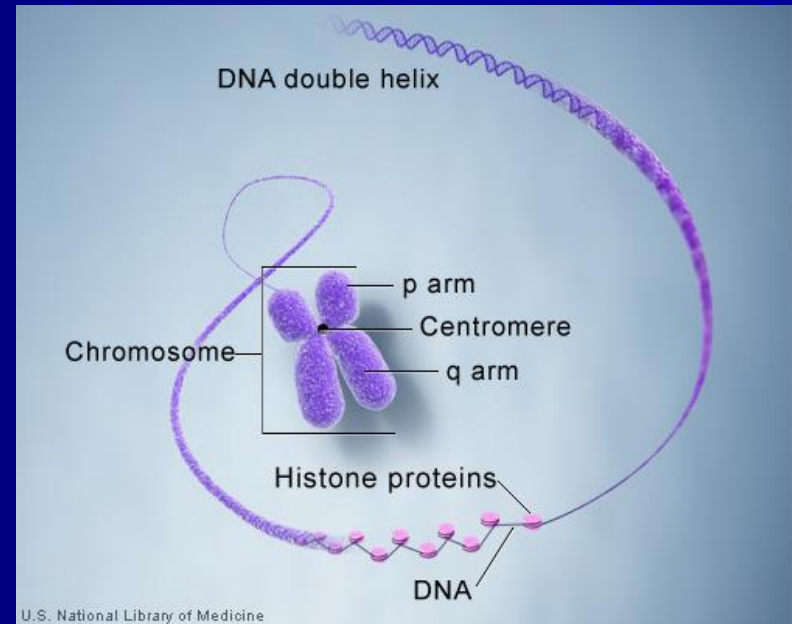
Odczyt poszczególnych elementów
genomu jest realizowany na na
różnych etapach rozwoju
organizmu

poprzez skomplikowane mechanizmy
warunkujące dostęp do jego odczytu
(np. modelowanie chromatyny)

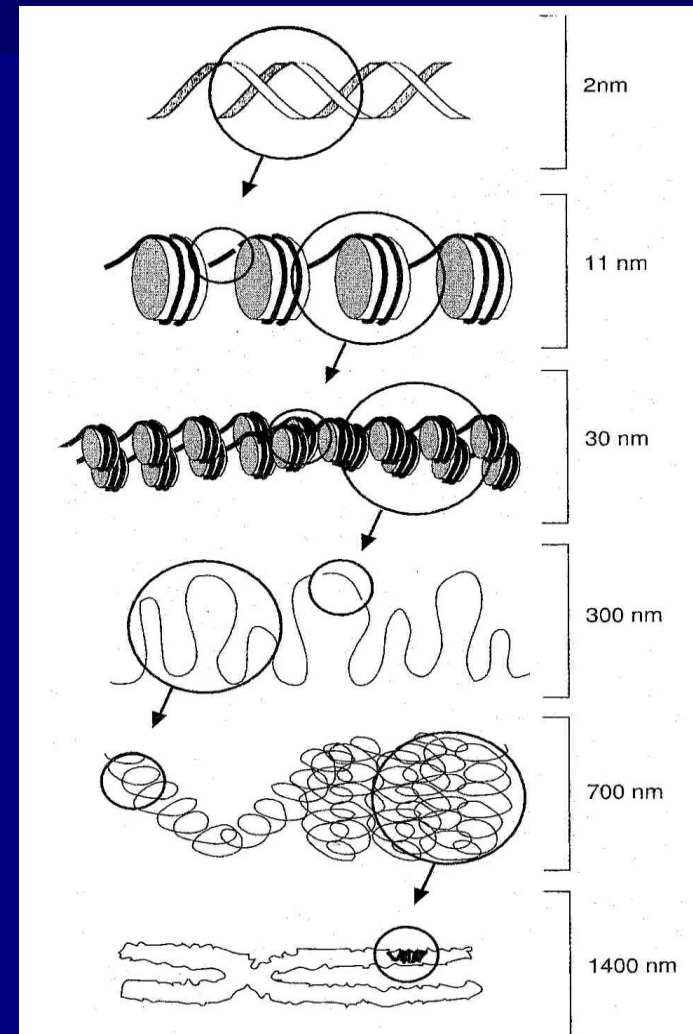
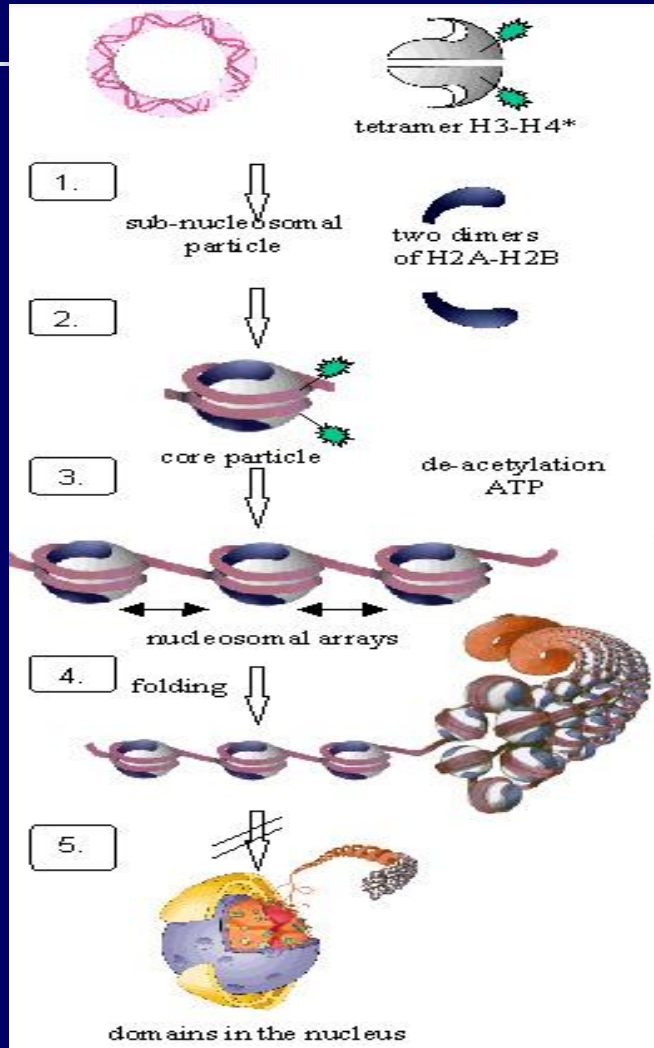

Dostęp do odczytu informacji genetycznej

Wydobywanie informacji czy też uzyskanie dostępu do odczytu informacji genetycznej (modelowanie chromatyny)

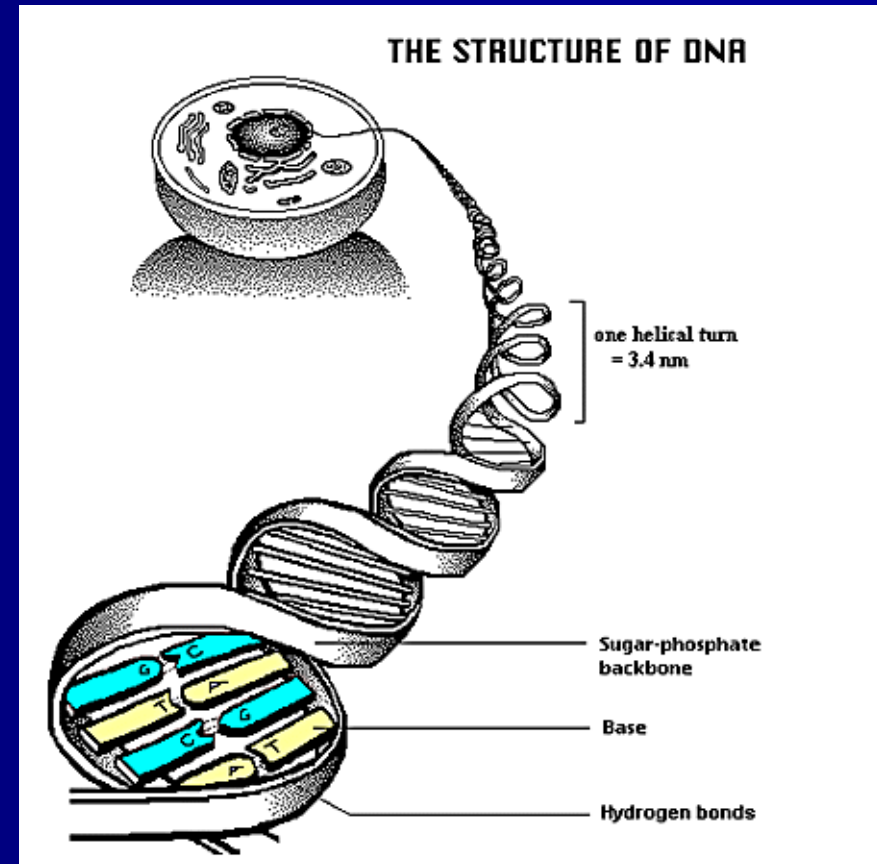
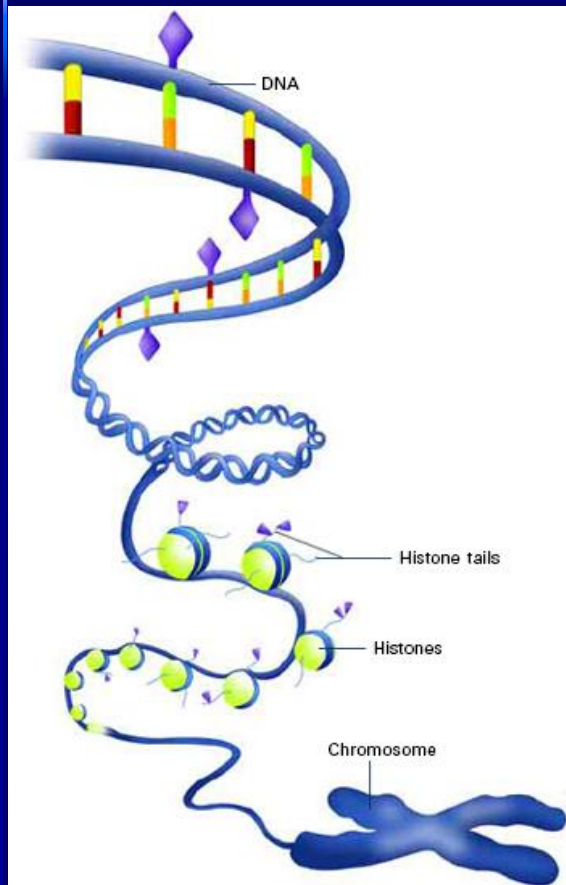

Struktura chromatyny

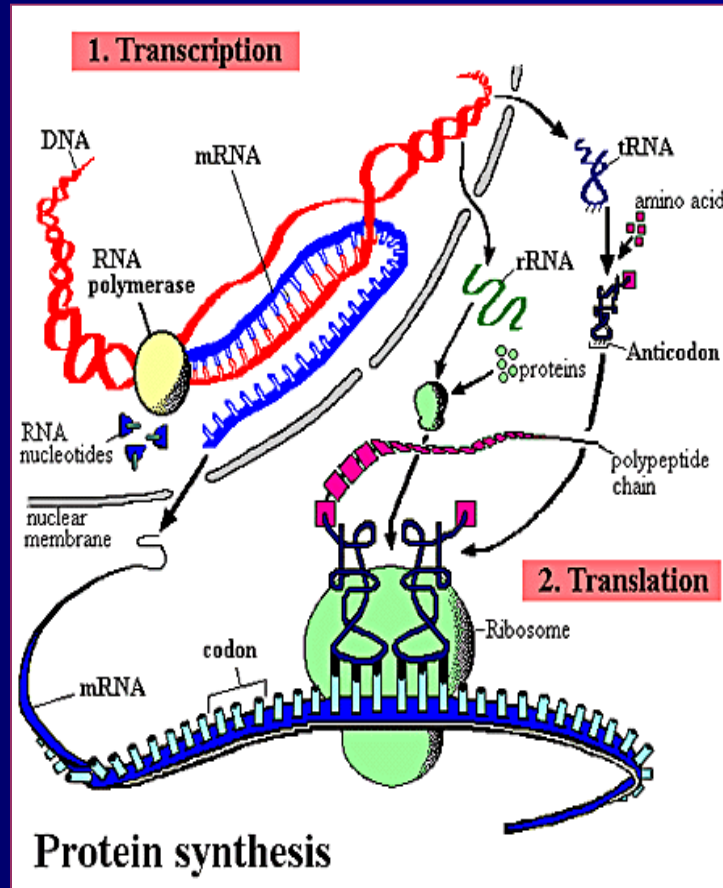
DNA upakowane w jednej komórce ma 2m

Odczytywanie informacji genetycznej według kodu

transkrypcja i translacja

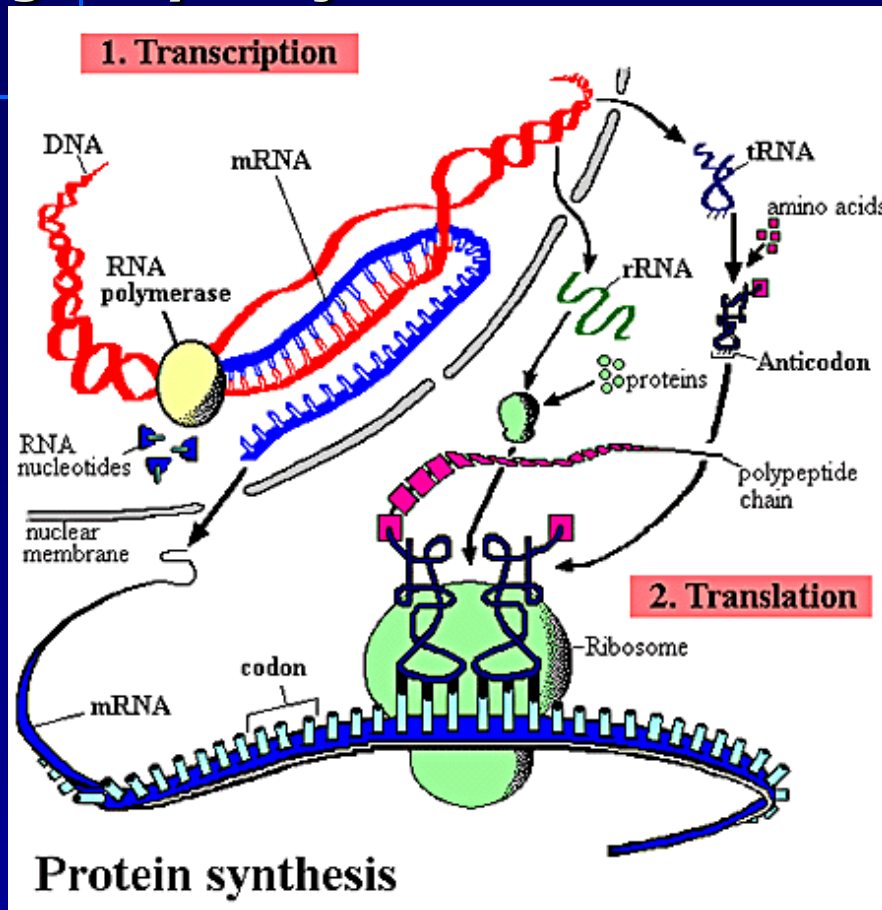
Transkrypcja
przepisanie informacji zawartej w DNA na mRNA
messenger = informacyjny

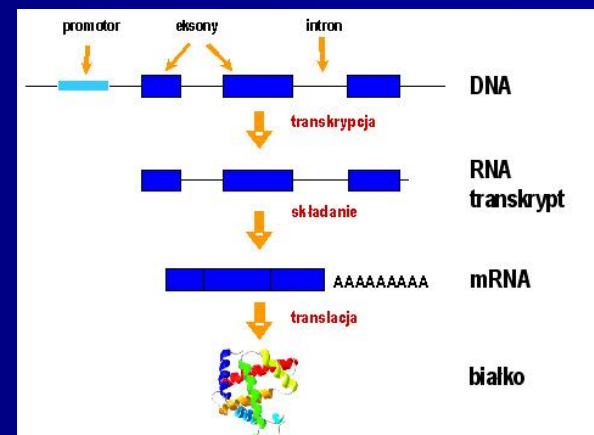
Podstawa szyfru życia typ i kolejność nukleotydów DNA
Wg kodu-
3 nukleotydy –
1 aminokwas

Translacja
przetłumaczenie informacji z mRNA
na białko

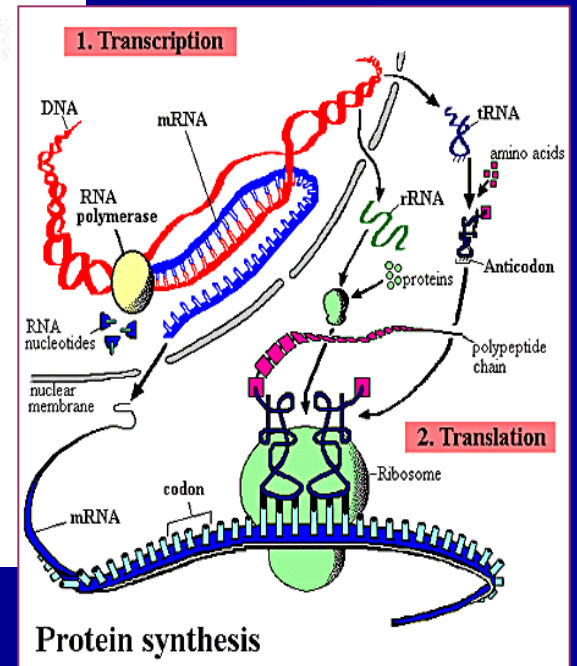
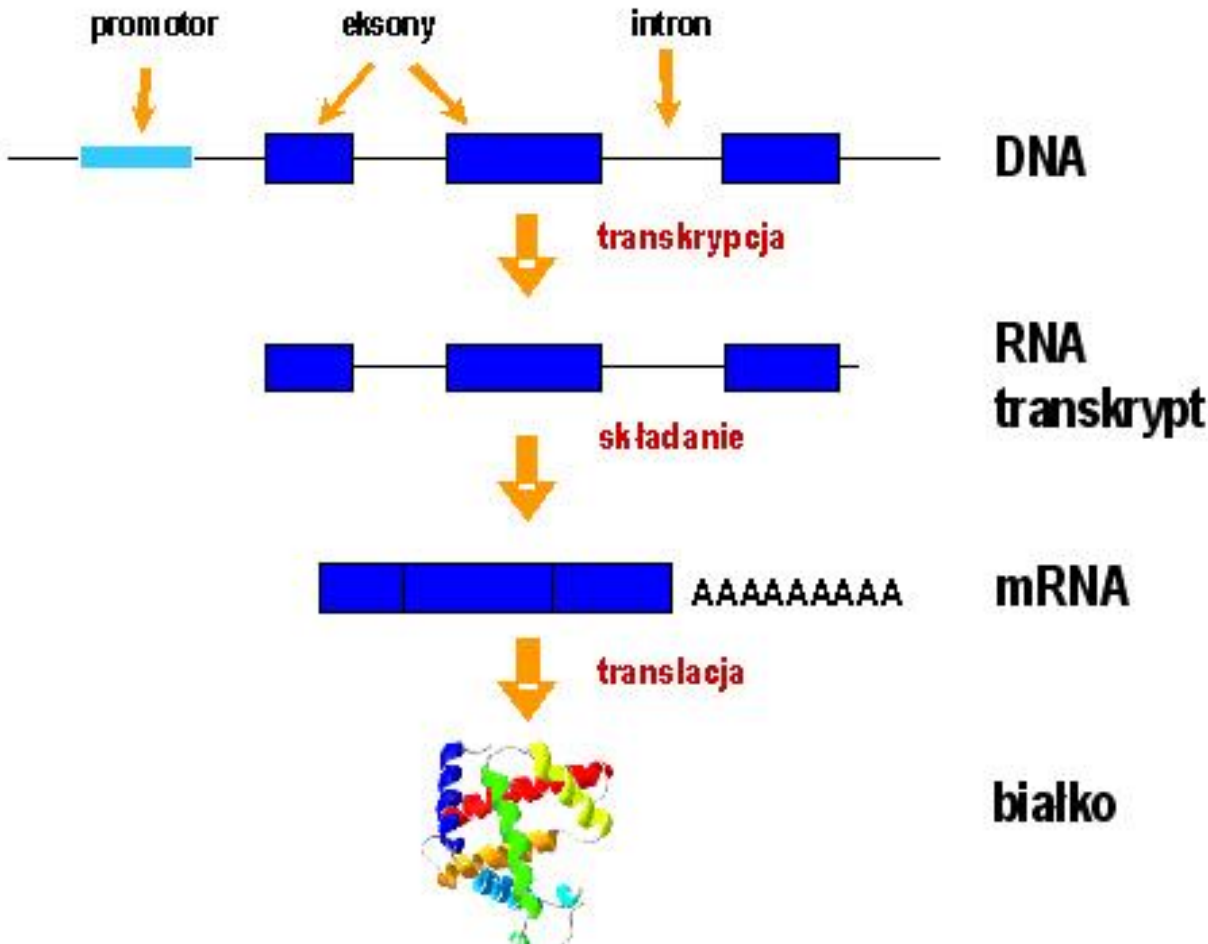
Przepisywanie i tłumaczenie informacji genetycznej

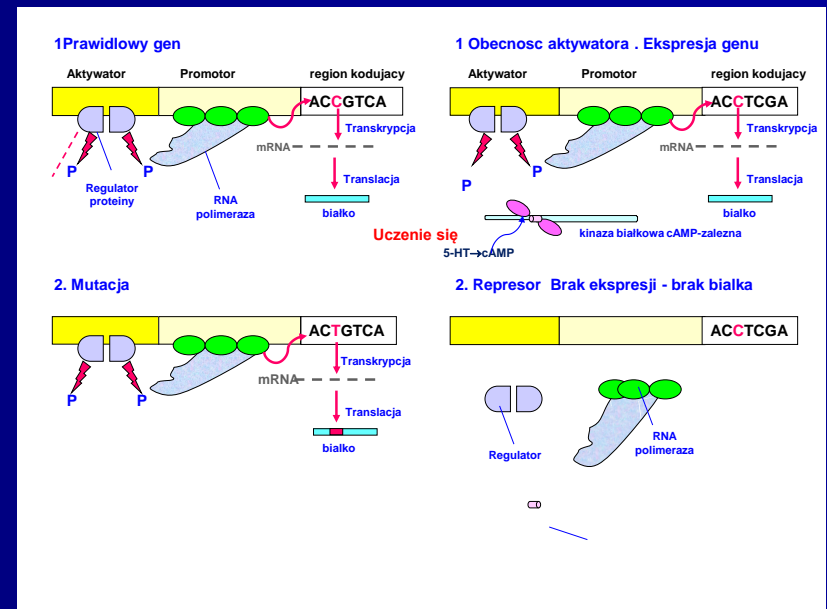
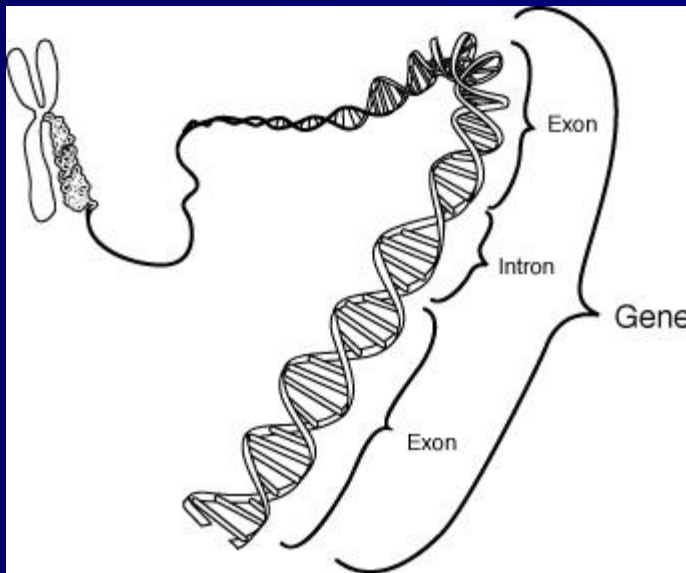
Kolejność nukleotydów RNA przepisanego z DNA określa naturę powstającego białka. Ponieważ kolejność nukleotydów w każdym genie (a więc i w powstającym na jego bazie RNA) jest inna, każdy z nich determinuje wytwarzanie innego białka.

Ekspresja genu

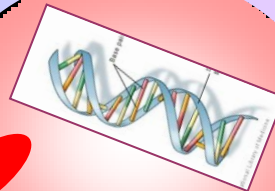
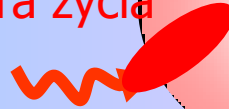

Odczytywanie informacji genetycznej podlega licznym regulacjom „w czasie i w przestrzeni”

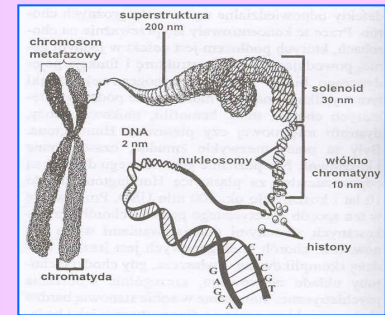
Iskra życia

spotkanie
komórki jajowej z plemnikiem
zakończone koncepcją
generuje kaskadę zmian molekularnych
na bazie przetworzonej informacji genetycznej
przodków wpisanej w materię
jest równoznaczne
z

powołaniem do życia
nowej istoty ludzkiej

nowego przedstawiciela *Homo sapiens*

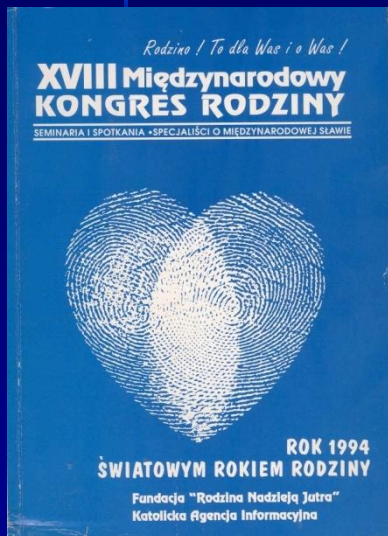
„Godność
istoty
ludzkiej”

prof. Jerome Lejeune

„**Dla genetyka** godny uwagi jest fakt, że posługujemy się tym samym słowem, aby określić zarówno nową ideę, która przychodzi nam na myśl, jak i **powołanie do życia nowej istoty ludzkiej**.

Jest to słowo: **koncepcja** (...) Nie popełnimy błędu używając tego słowa w genetyce. Bo czym więc jest koncepcja czyli zapłodnienie? Tak naprawdę **wpisaniem informacji w materię**, chociaż ta nie jest już wtedy zwykłą materią tylko **staje się nowym**

człowiekiem (...).”

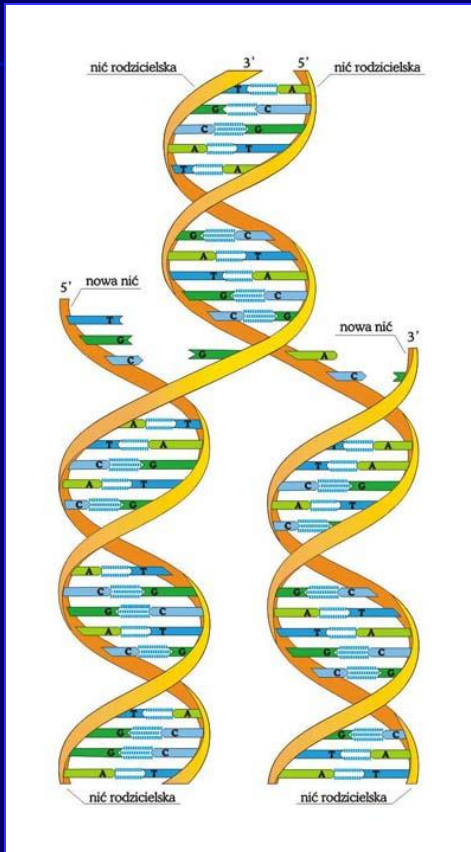
Warszawa 04 1994
XVIII Międzynarodowy
Kongres Rodziny

**Fascynacja nowoczesnymi
procedurami medycznymi
powstającymi wraz z rozwojem
wiedzy i technologii nigdy nie
powinna przesłaniać naszej
lekarskiej troski o dobro każdego
człowieka, nawet tego w
najwcześniejszej fazie swojego
rozwoju zgodnie z przyjmowaną
łacińską zasadą *Primum non nocere***

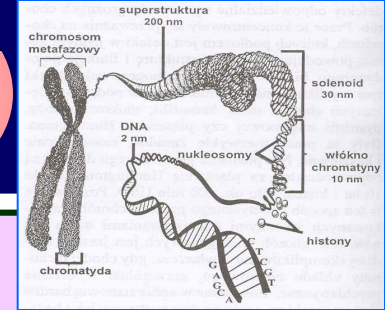
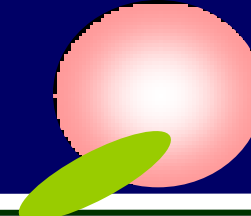

Podczas zapłodnienia dokonuje się wybór indywidualnego wariantu informacji genetycznej, która będzie odtwarzana w ciągu całego rozwoju danego człowieka według ustalonych norm i prawideł

metody zapłodnienia in vitro

■ Dojrzewanie komórek jajowych pod wpływem stymulacji hormonalnej (lekami ??) ,

■ koncepcja i rozwój wczesnego zarodka

w nienaturalnych warunkach (np. SWIATŁO!!!) poza

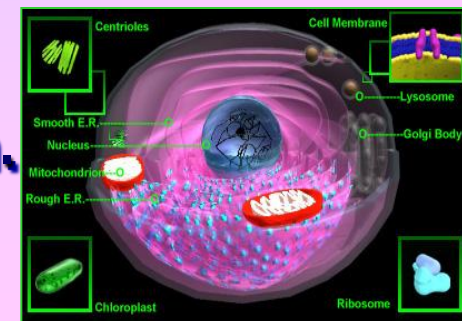
organizmem matki

zmiany w strukturach komórkowych

i procesach molekularnych

prowadzących do zaburzeń genetycznych.

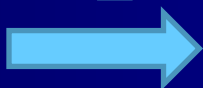

Jakie to zmiany ?

Aberracje chromosomowe

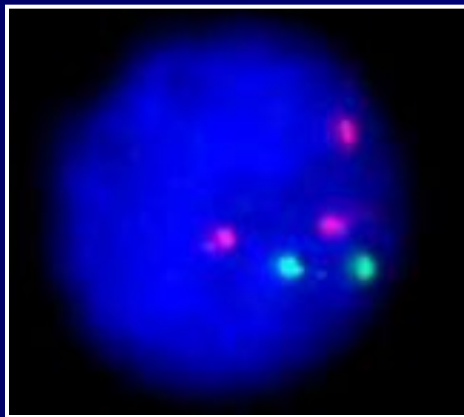
- Zwiększona częstość zmian liczbowych chromosomów po procedurze in vitro

niezależnie od wzrostu częstości związanym z wiekiem matki

- trisomia 21 z. Downa
- monosomia X z. Turnera
- dodatkowy X z Klinefeltera
- inne chromosomy poronienia

Diagnostyka preimplantacyjna

- Badanie jednej komórki z embrionu przed implantacją
- Mutacje wybranych genów
- Chromosomy metodą FISH

Zmniejszenie efektywności IVF\ICSI

liczby ciąż jak i liczby urodzeń
Metaanaliza grupa 1 512 kobiet

Checa i wsp 2009

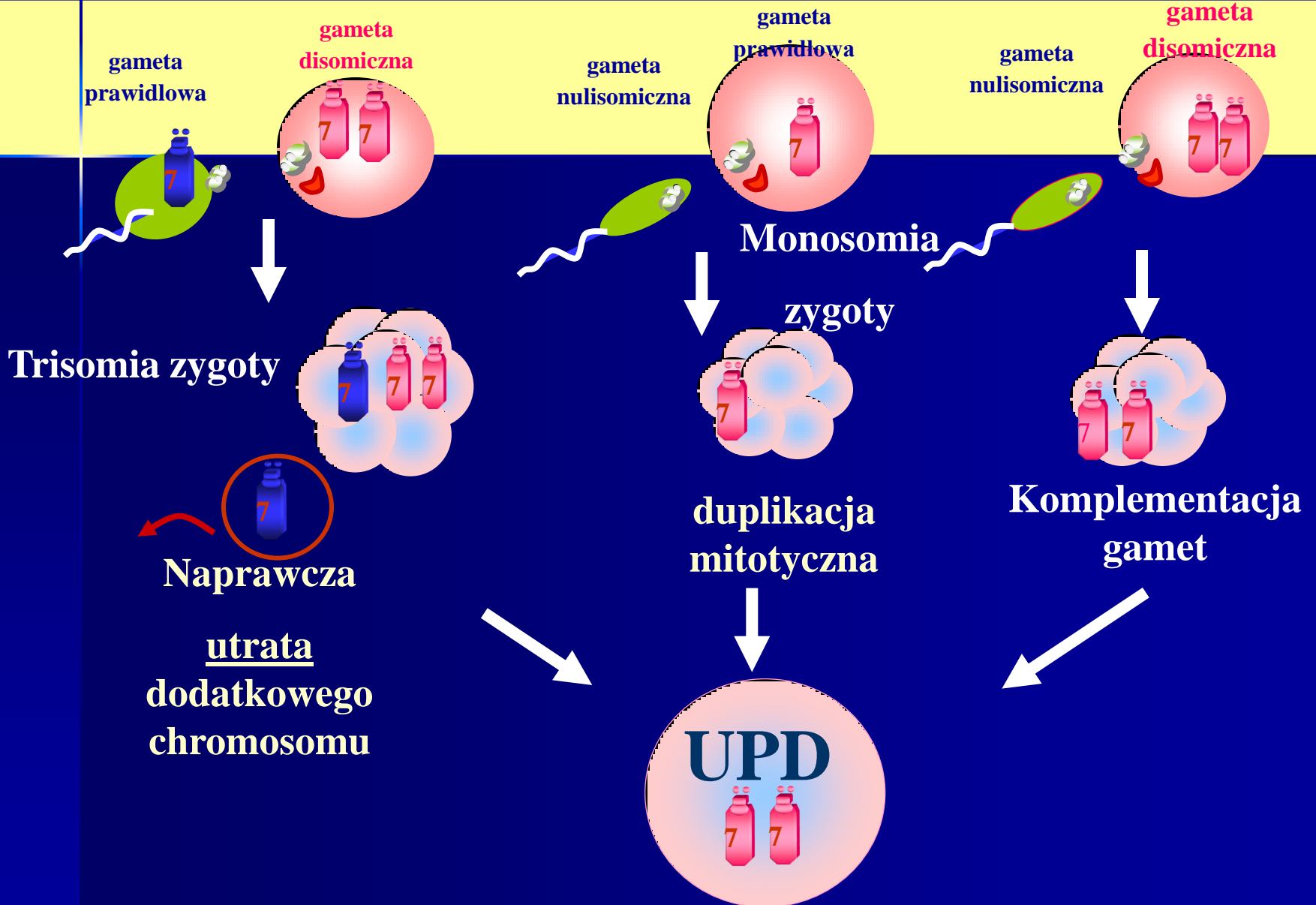
Zmiany pietnowania genomu

- Procesy naprawcze zmian chromosomów

- Ryzyko schorzeń pietna genomowego
- $PWS < RSS < BWS < AS$

Mechanizmy powstawania matUPD

PIĘTNOWANIE

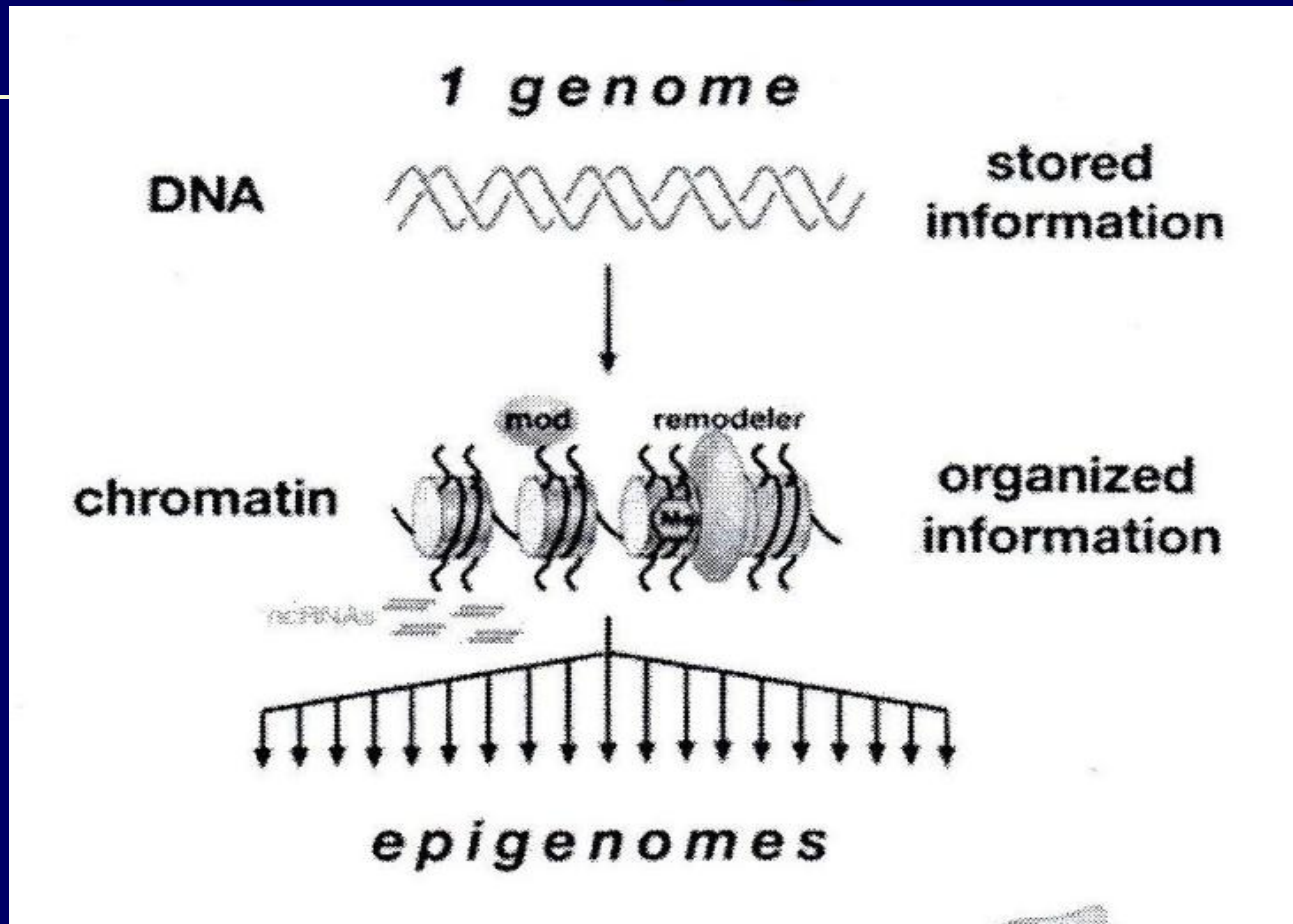
Piętno genomowe

Mechanizm biochemiczny
piętnowania:

- **zróżnicowana metylacja cytozyny,** w parach CpG kodującego odcinka DNA

geny podlegające piętnowaniu,
wykazują zróżnicowaną ekspresję zależnie
od pochodzenia rodzicielskiego

Genom - epigenom

(Hochberg i wsp Endocrine Reviews 32: 159–224, 2011)

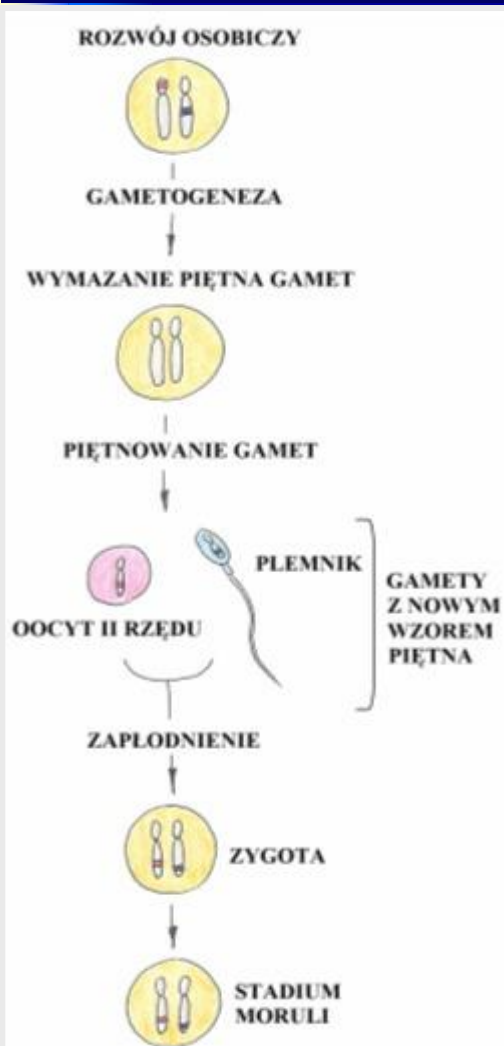

Podawanie hormonów matce w celu indukcji dojrzewania komórek jajowych

Superowulacja wpływa na proces metylacji (piętnowania)

zarówno **podczas oogenezy na oocyty** jak też na działanie produktów genów piętna matczynego niezbędne do **utrzymania piętna podczas okresu preimplantacyjnego**

Piętnowanie w toku rozwoju

Metylacja i jej rola regulacyjna wobec rodzicielskiego piętna genomowego

Methylation of DNA is an epigenetic modification critical for gametic imprinting
Marta Olszewska, Maciej Kurpisz

Postepy Hig Med Dosw.
2010; 64: 642-649

Piętno genomowe

- W metodzie in vitro mogą być wykorzystane gamety, które **nie osiągnęły** wymaganego **poziomu dojrzałości** w zakresie piętnowania genów, bowiem geny ulegają piętnowaniu na różnym etapie rozwoju komórek rozrodczych
- wówczas w powstałym zarodku mogą się pojawić **zaburzenia rozwoju** na skutek braku prawidłowej aktywacji genów niezbędnych do jego rozwoju = **schorzenia genetyczne –gdy letalne to poronienia , ciężce obumarłe**

Zaburzenia piętnowania

mogą wynikać z

- przeprowadzania manipulacji na oocytach
- dojrzewania oocytów *in vitro*
- hiperstymulacji jajników,
- pozyskiwania do zapłodnienia *in vitro* niedojrzałych plemników

procedury In vitro a genom człowieka

- **Sztuczne wprowadzanie genetycznych uwarunkowań** zaburzeń rozwojowych u potomstwa uzyskiwanego w wyniku koncepcji In vitro może być także zagrożeniem zdrowia i życia następnych pokoleń i dlatego należy prowadzić dalsze badania nad rzetelnym wyjaśnieniem mechanizmów ich powstawania i szczegółową oceną skali **zagrożeń na dziś i na jutro** , których powstawanie nie budzi już dzisiaj wątpliwości .

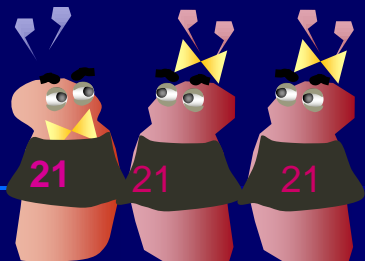
J Lejeune

- *„Trudno jest ocenić zagrożenia czyhające na rodzaj ludzki ze strony obciążeń genetycznych. Poszczególne schorzenia genetyczne występują bardzo rzadko, ale katalog tych schorzeń jest tak szeroki, że – jak się okazuje – bliski czworo dzieci na sto jest dotkniętych w różnym stopniu jedną z nich.*
- *Weźmy pod uwagę tylko jeden objaw – niewątpliwie najbardziej dramatyczny, ponieważ jedynie człowiek może nań cierpieć, ale i najbardziej dehumanizujący, gdyż nie pozwala jemu być w pełni sobą – jakim jest niepełnosprawność umysłowa. To studiowanie przyczyn tego ogromnego nieszczęścia poświęciłem całą swą działalność badawczą.”*

Clara Lejeune Życie jest szczęściem

50 lat cytogenetyki klinicznej

JEROME LEJEUNE

13 June, 1926

-3 April, 1994

Raymond Turpin
(1895-1998)

PARIS 1959
Lejeune,
Gautier,
Turpin

M. GAUTIER

J. LEJEUNE, M. GAUTIER et R. TURPIN.
Les chromosomes humains en culture de
tissus.

C. R. Acad.Sciences, 26 janvier 1959.

Etude des chromosomes somatiques
de neuf enfants mongoliens.

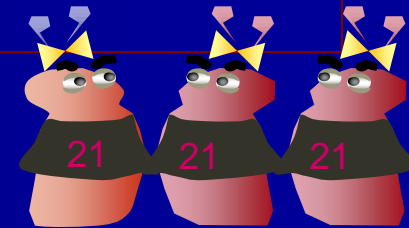
C R Hebd Seances Acad Sci. **1959 Mar**

Co to jest zespół Downa?

Zespół Downa jest współwystępowaniem powtarzalnych objawów klinicznych morfologicznych i behawioralnych w fenotypie osoby na skutek dodatkowej informacji genetycznej zawartej w chromosomie 21

Należy do tzw. mniejszości genetycznych.

Fenotyp behawioralny

- Myślenie konkretne
- Wysoko rozwinięta inteligencja emocjonalna
- Osłabione kojarzenie relacji abstrakcyjnych

Papageno

W. A. Mozart „Czarodziejski Flet”

Rodzina! To dla Was i o Was!

XVIII Międzynarodowy KONGRES RODZINY

SEMINARIA I SPOTKANIA • SPECJALNOŚCI O MIĘDZYNARODOWEJ SŁAWIE

ROK 1994
ŚWIATOWYM ROKIEM RODZINY

Fundacja "Rodzina Nadzieją Jutra"
Katolicka Agencja Informacyjna

W 1994r na Międzynarodowym Kongresie Rodziny w Warszawie prof. J Lejeune mówił z ekranu:

„Każde życie, nawet upośledzone w oczach świata, zasługuje na to, aby je przeżyć; (...) w oczach zranionego dziecka możemy odnaleźć wielką miłość, jeśli odważymy się je pokochać; (...) mimo choroby dziecko jest zdolne do miłości i czułości i – dlaczego by nie!? – do odczuwania szczęścia”

Niechciane dzieci

Na świat przychodzą dzieci z niechcianymi zaburzeniami genetycznymi i tylko z tego powodu stają się niechcianymi dziećmi.

Niechcianymi dziećmi w domu, na podwórku, w odbiorze społecznym i... w gabinecie lekarskim.

Trisomia 21 jest czynnikiem ryzyka ograniczonej przeżywalności dzieci w okresie prenatalnym

1) jako wynik naturalnej selekcji biologicznej (poronienie samoistne, ciąża obumarła)

wynikającej z ciężkości wad rozwojowych towarzyszących zespołowi Downa

(przeżywa do terminu porodu co 7 me dziecko z tri 21 w warunkach naturalnych)

2) jako wynik aborcji, inaczey terminacji ciąży!!!

Diagnostyka prenatalna jako denuncjacja tri21 i zniszczenie (% ???? - diagnozowanych dzieci!!!!) lub objęcie matki opieką hospicyjną

Program badan prenatalnych jako program profilaktyki ???w wad rozwojowych Min Zdrowia i NFZ

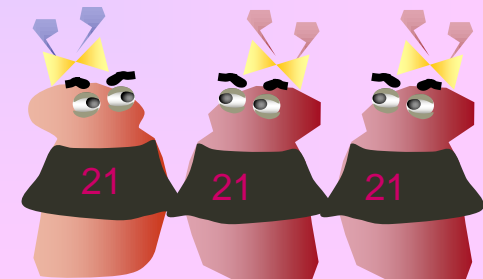
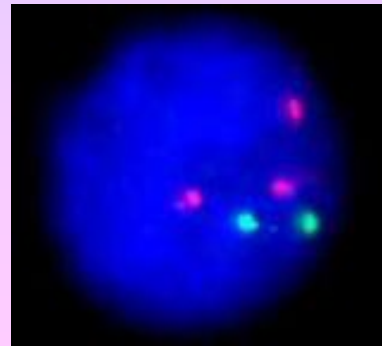
7 **1**

Jérôme Lejeune

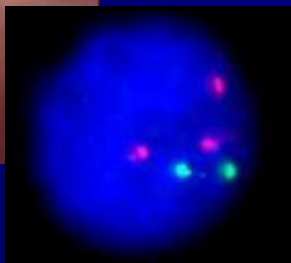
«Jérôme Lejeune était un visionnaire. Avec l'arrivée et la banalisation du diagnostic prénatal, il avait senti qu'une course allait commencer entre la recherche pour la guérison des patients trisomiques et leur élimination. La vocation du médecin reste de soigner.»
Jean-François Mattéi, Journées Internationales Jérôme Lejeune 2004.

J Lejeune -przyjaciel Jana Pawła II

13.05. 1981

Każde życie ma swoją bezcenną wartość”-

prof. Lejeune

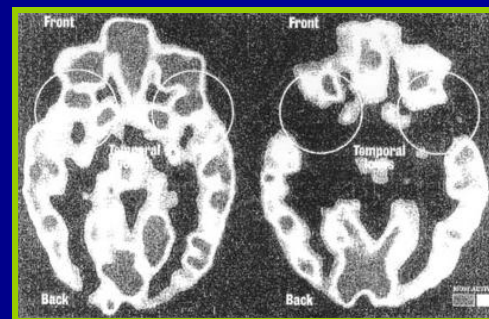
•Jérôme Lejeune died on Easter Sunday, 1994. The day after Dr. Lejeune's death John Paul II spoke these words:

•“We find ourselves today faced with the death of a great Christian of the twentieth century, a man for whom the defense of life had become an apostolate. It is clear that, in the situation of the world today, this form of apostolate among the laity is particularly necessary... ”

Rozterki genetyka

- Dialog genów ze środowiskiem

Efekt społecznej izolacji – zmiany tempa rozwoju mózgu

- Eugenika prenatalna

a działania

w kierunku akceptacji

dziecka „genetycznego” po urodzeniu

i przeciwdziałanie wtórnemu

upośledzeniu umysłowemu

47,XY,+21

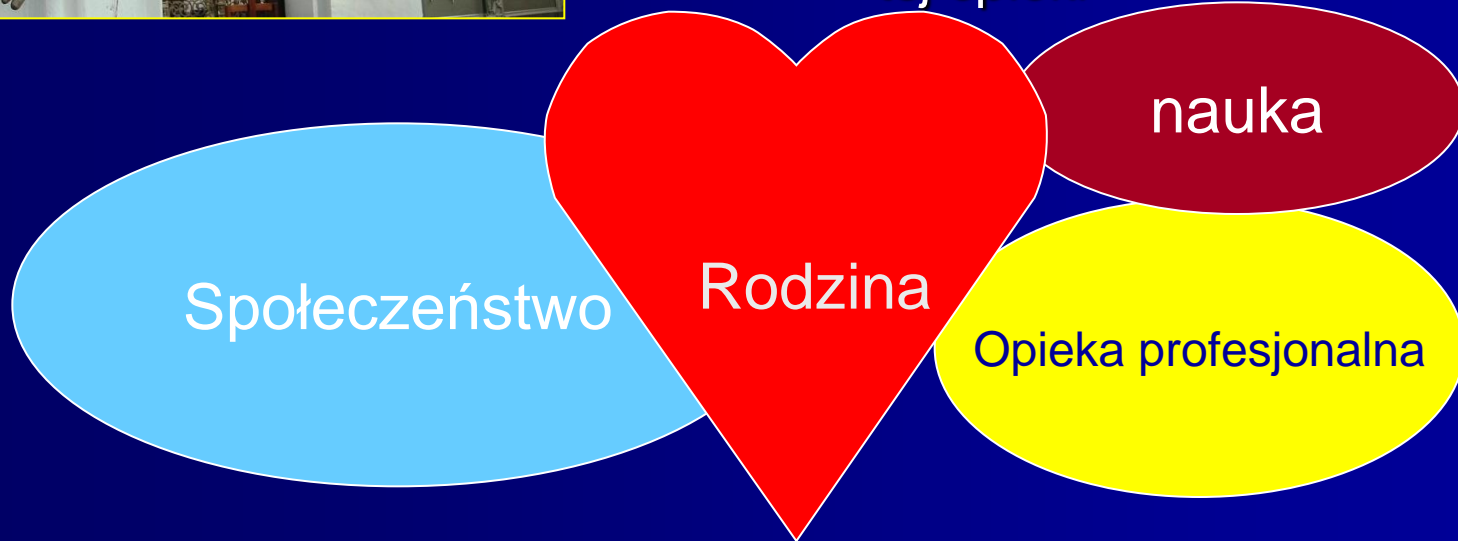
Gwiazdy i zespół Downa

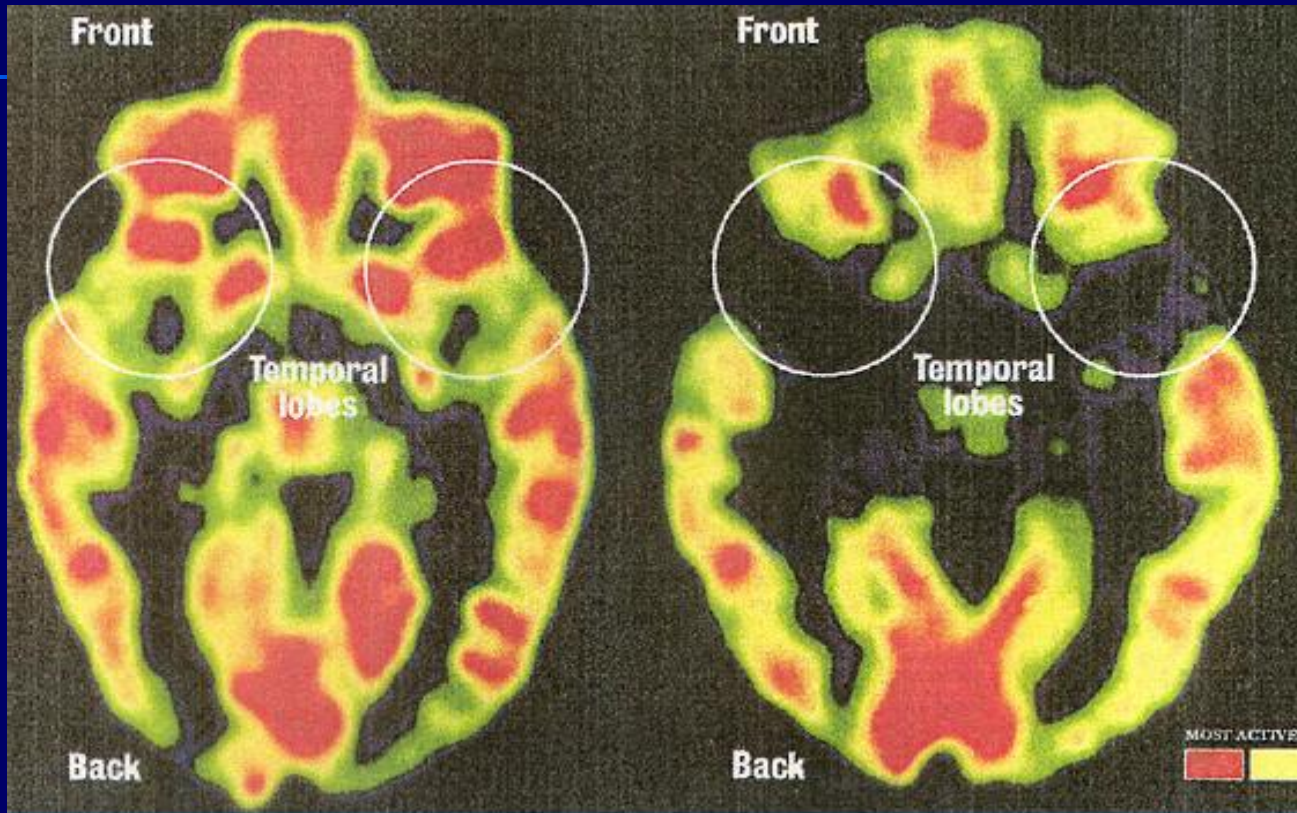
Rodzina - społeczeństwo

- Rodzice potrzebują wsparcia psychologicznego po diagnozie
- Potrzebują wiedzy jak opiekować się odmiennym dzieckiem i je wychowywać
- potrzebują wsparcia społecznego w sprawowaniu tej opieki

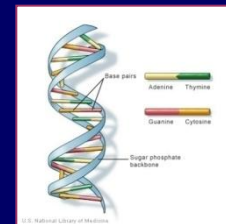
Efekt społecznej izolacji – zmiany tempa rozwoju mózgu

dziecko zdrowe

dziecko odrzucone

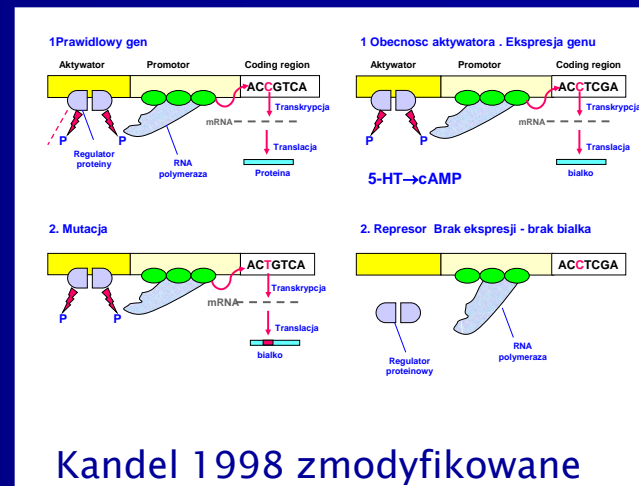
Nagroda Nobla 2000 Eric Kandel

Zapamiętywanie poprzez synapsy, geny i czynniki wzrostu dendrytów

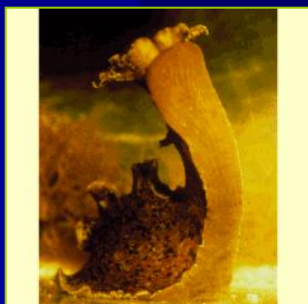

Eric Kandel odkrył molekularny mechanizm powstawania skojarzeń, bez których uczenie się byłoby niemożliwe

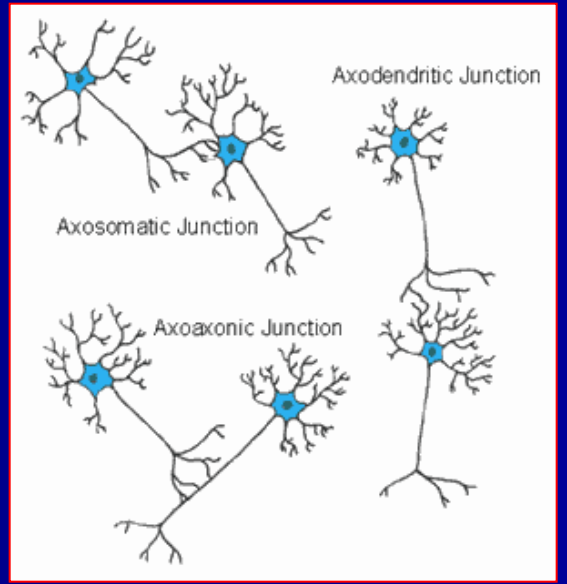
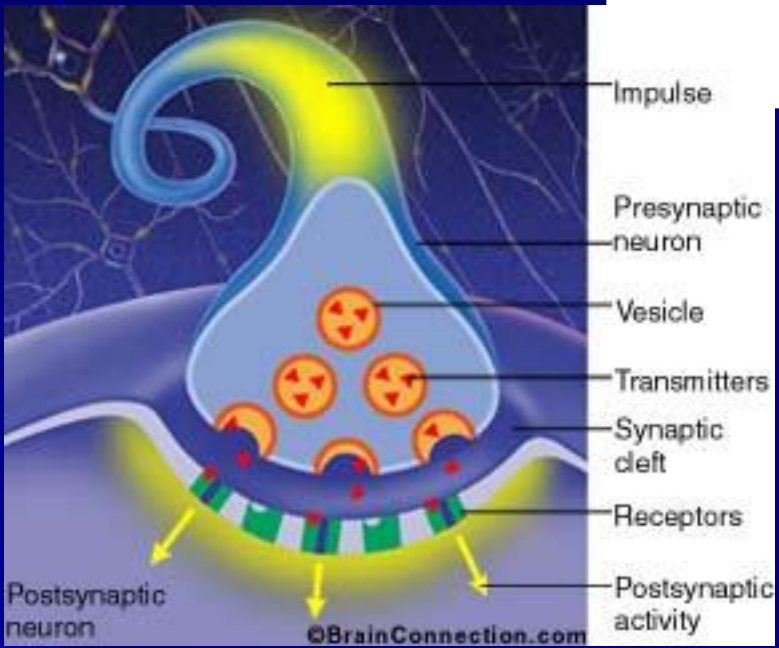
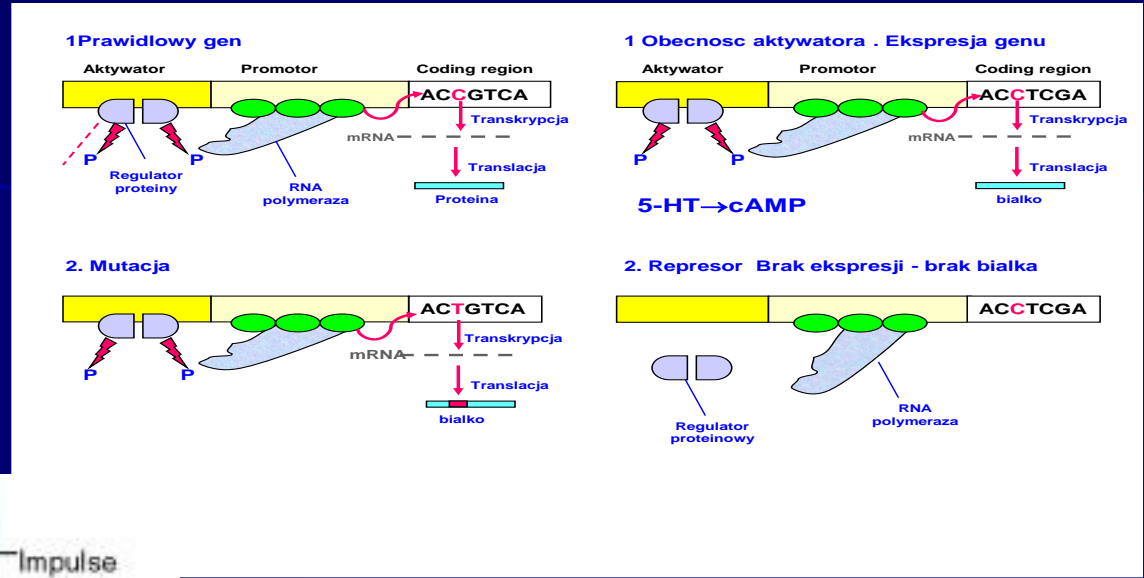
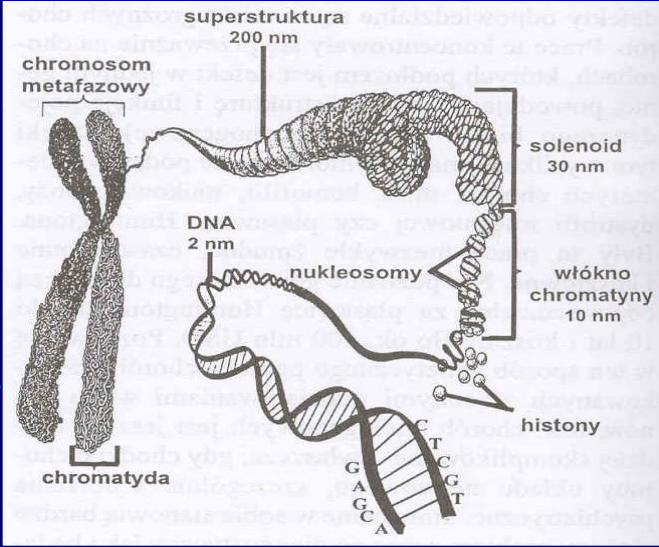

Kandel 1998 zmodyfikowane

Wielokrotne pobudzenia synapsy wydzielającej serotoninę uruchamiają mechanizmy wzrostu dendrytów przez indukcję ekspresji genów

Dialog genów ze środowiskiem – uczenie się

Konferencja Kuwejt 2010

Istnieć ,żyć , być kochanym

Możliwości
wspomagania
rozwoju
dzieci z zespołami
genetycznymi

- Jeżeli okazuje się że z czasem zastosowane procedury medyczne mogą zagrażać człowiekowi, jego życiu, zdrowiu i jego godności to trzeba mieć odwagę, by o tym otwarcie dyskutować i podejmować wszelkie działania ograniczające te zagrożenia i konsekwencje ich powstawania. Zło bowiem, z którym nie walczymy, wzmacnia się i zakorzenia.

podziękowania

Rodzinom pacjentów za
wyrażenie

Rodzinom
pacjentów
za wyrażenie
zgody na prezentację zdjęć,

mgr Annie Jelskiej za ilustracje

Dziękuję za uwagę